

Малишева,

здобувач кафедри цивільного права №1
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРО ЗГОДУ ДИТИНИ НА УСИНОВЛЕННЯ

Усиновлення є однією із розповсюджених форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. За статистичними даними Міністерства соціальної політики України протягом 2014 року в Україні було усиновлено 2115 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з них 1591 – громадянами України, 524 – іноземними громадянами [1]. У процесі розгляду судами справ про усиновлення постає питання про дотримання умов усиновлення, однією з яких є згода дитини на усиновлення.

Згідно з ч. 1 ст. 218 Сімейного кодексу України (далі – СК України) для усиновлення дитини потрібна її згода, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити. Згода дається у формі, яка відповідає вікові дитини та стану її здоров'я. Якщо дитина у зв'язку з її віком або станом здоров'я не усвідомлює самого факту усиновлення, усиновлення проводиться без її згоди.

Порядок одержання і оформлення згоди дитини на усиновлення визначено пунктами 71-72 постанови Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905 «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей», відповідно до яких служба у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини протягом 10 робочих днів від дня надходження заяви кандидатів в усиновлювачі з'ясовує, чи згодна дитина на усиновлення, готує проект висновку про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини. Згода дитини на усиновлення надається письмово або усно залежно від віку та стану здоров'я дитини. Для з'ясування, чи згодна дитина на усиновлення,

представник служби у справах дітей у присутності представника дитячого або іншого закладу, в якому проживає (перебуває) дитина, чи прийомних батьків, батьків-вихователів, опікунів, піклувальників проводить бесіду з дитиною. Якщо дитина усвідомлює факт усиновлення, представник служби у справах дітей роз'яснює дитині його правові наслідки.

Письмова згода дитини на усиновлення засвідчується представником служби у справах дітей із зазначенням особи, у присутності якої вона була надана (представника дитячого закладу чи прийомних батьків, батьків-вихователів, опікунів, піклувальників), що підтверджується підписом такої особи. При цьому обов'язково вказуються прізвище, ім'я, по батькові як представника служби у справах дітей, який проводив бесіду з дитиною, так і тих осіб, у присутності яких дитина надала згоду на усиновлення. У висновку про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини зазначається про надання дитиною усної згоди на усиновлення або наводяться причини, з яких усиновлення здійснюється без згоди дитини.

Отже, чинне сімейне законодавство України щодо надання дитиною згоди на усиновлення на відміну від раніше діючого сімейного законодавства України не передбачає конкретного віку, з досягненням якого дитина надає згоду на усиновлення. СК України оперує такими оціночними поняттями, як дитина, що «досягла такого віку та рівня розвитку», що може висловити згоду у формі, яка «відповідає її вікові та стану здоров'я». У зв'язку з цим актуальнішим залишається висловлювання Й.О. Покровського відносно того, що однією з перших й найбільш істотних вимог, які ставляться до права людською особистістю, що розвивається, є вимога визначеності правових норм. Якщо кожна окрема людина повинна підкорятися праву, якщо вона повинна пристосувати свою поведінку до його вимог, то вочевидь, що першою умовою упорядкованого суспільного життя є визначеність цих вимог. Усіляка неясність у цьому відношенні суперечить самому поняттю правопорядку і ставить людину у вельми скрутне становище: невідомо, що виконувати і до чого пристосовуватися [2, с. 91].

Необхідно зазначити, що ч. 1 ст. 104 Кодексу про шлюб та сім'ю УРСР 1969 р. передбачала, що для усиновлення потрібна згода усиновлюваного, якщо він досяг десятирічного віку. Саме десятирічний вік, з якого дитина надає згоду на усиновлення, збережено й у законодавстві багатьох країн на пострадянському просторі, зокрема, у ч. 1 ст. 130 Кодексу Республіки Білорусь про шлюб і сім'ю 1999 р., у ч. 1 ст. 127 Сімейного кодексу Республіки Молдова 2000 р., у ч. 1 ст. 132 Сімейного кодексу Російської Федерації 1995 р.

Проте, інші країни притримуються іншого підходу щодо визначення віку усиновлювача, з якого він повинен давати свою згоду. Так, згідно з ч. 3 ст. 345 Цивільного кодексу Франції, якщо усиновлюваний старший за 13 років, для повного усиновлення вимагається його особиста згода. Так само за ч. 3 ст. 360 Цивільного кодексу Франції, що регламентує просте усиновлення, якщо усиновлюваному більше 13 років, для усиновлення необхідна його особиста згода [3, с. 164, 171]. Абзац 1 § 1746 Німецького цивільного укладення передбачає, що для усиновлення необхідна згода дитини. Якщо дитина є недієздатною або не досягла чотирнадцяти років, згоду може виразити її законний представник. Якщо дитина, що усиновлюється, та усиновлювач мають різне громадянство, згода дається з дозволу опікунського суду [4, с. 368-369]. У зв'язку з цим окремі вітчизняні правники, зокрема М. В. Логвінова пропонують передбачити у СК України 14 років як вік, з якого обов'язково необхідно одержувати згоду дитини на усиновлення [5, с. 122].

Натомість, Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута) від 27 листопада 2008 р., яка ратифікована Законом України від 15 лютого 2011 р. № 3017-VI, не вказуючи чітко на необхідність одержання згоди дитини на усиновлення, у пункті 2 f) статті 9 передбачає, що компетентний орган з'ясовує ставлення дитини до запропонованого усиновлення. Отже, з'ясування думки дитини щодо її усиновлення є обов'язковим.

Вважаємо, що враховуючи сучасний рівень соціалізації дитини, розвиток інформаційних технологій тощо, можна констатувати, що дитина значно раніше, ніж з досягненням 14 років, має такий ступінь

зрілості й рівень розвитку, що може визначитися щодо доцільності чи недоцільності її усиновлення, і тих правових наслідків, що тягне за собою усиновлення. Вбачається, що саме з 10 років необхідно в обов'язковому порядку визначатися зі згодою дитини щодо її усиновлення. При цьому варто зауважити, що при проведенні соціологічних досліджень серед дітей найчастіше виділяють вікові групи 10-13 років, 14-15 років, 16-17 років [6].

Закріплення в СК України віку дитини – 10 років, з якого необхідно одержувати згоду дитини на усиновлення, сприятиме визначеності сімейно-правових норм й усуненню суперечностей у практиці застосування сімейного законодавства правозастосовними органами.

Список використаних джерел:

1. Відомості про усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (протягом 2014 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://mlsp.kmu.gov.ua/document/173920/1.doc>.
2. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права / Иосиф Алексеевич Покровский. – 4-е изд., испр. – М. : Статут, 2003. – 351 с.
3. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) / пер. с франц. В. Захватаев; предисловие: А. Довгерт, В. Захватаев / Приложения 1–4: В. Захватаев ; отв. ред. А. Довгерт. – К. : Истина, 2006. – 1008 с.
4. Германское право. Часть I. Гражданское уложение / пер. с нем. [Серия: Современное зарубежное и международное частное право]. – М. : Международный центр финансово-экономического развития, 1996. – 552 с.
5. Логвінова М. В. Згода дитини на усиновлення / М. В. Логвінова // [Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України](#). – 2009. – Вип. 21. – С. 117-122.
6. Аналітична довідка за результатами опитування дітей віком 10-17 років у межах проекту «Права дітей в Україні: реалії та виклики після 20 років незалежності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/24361.html>.